

РкШ62-70)
Ф-83

ГРАЛЬНА БІБЛІОТЕКА Ч. 12

І. ФРАНКО

МАЙСТЕР ЧИРНЯК

кооперативне „Рух“ видавництво

КОРОТКИЙ ПАСПОРТ КНИГИ

Шифр РкШб(2-к) Ф83 Инв. № 44388

Автор Франко Ів.

Назва Майстер Турняк:

Комедія.

Місце, рік видання Х., 1924.

Кіл-ть стор. 32 с.

-\\- окр. листів _____

-\\- ілюстрацій _____

-\\- карт _____

-\\- схем _____

Том _____ частина _____ вип. _____

Конволют _____

Примітка:

20. XII. 2007,
Молд -

391.79—2.

Ч. 12. ТЕАТРАЛЬНА БІБЛІОТЕКА Ч. 12.

ІВ. ФРАНКО

МАЙСТЕР ЧИРНЯК

Комедія в одній дії.

По постанові Вищої Репертуарної
Ради Головополітосвіту НКО
п'єса до вистави дозволяється

КООПЕРАТИВНЕ „РУХ“ ВИДАВНИЦТВО

Харків—1924

О С О Б И.

Никифор Чирняк, майстер швець, 65 літ.

Агафія, його жінка, 55 літ.

Даміян Гутак, цехмістер, 50 літ.

Завадзький, майстер шевський, 35 літ.

Клеофас Цимбальський, запряглий знавець.
60 літ.

Владислав Шпіцкопф, редактор, 40 літ.

Англічанин, 30 літ, джентльмен.

Мартин, }
Криштоф } челядники Чирнякови.

Хлопець, шевський учень.

Перший послугач публічний.

Другий послугач публічний.

Сцена представляє шевську робітню в Чирняка.

Діється у Львові.

ЯВА ПЕРША

Рано; хлопець замітає робітню. Мартин і Криштоф, що перед хвилею прийшли, передягаються, надівають фартухи, щоб засісти до роботи.

Мартин. Живо, ти малпо, живо! Восьма година, а ти ще не встиг тут попорядкувати!

Криштоф. Господи боже! Ти ще й виставу не вивісив! Роззяво! І про що ти думаєш, га? (замахується на його поясом).

Хлопець. Прошу пана, я неможу сам виставу винести.

Криштоф. Мовчи, драбе! Бери, я тобі поможу! (Беруть оба шапку з чобітьми і черевиками і виходять).

Мартин (сідає при варстаті). І де це наш майстер подівся? Служниця каже, що ще ранесенько кудись вийшов. Голову свою даю, що верне закроплений. А тут пильна робота, партії поприходять по замовлення— що я їм скажу? Майже нічого готового нема! (Криштоф і хлопець вертаються з двору).

Криштоф (зазирає в бокові двері, до хлопця). Ти, майстерова вже встала?

Хлопець. О, давно.

Криштоф. Хоч би дала де-що поснідати.

Мартин (роблячи). Пане Криштофе і ти хлопче, прошу до роботи! Треба хоч отсю пару чобіт скінчити для пана радника—по обіді пришло по них.

Криштоф (вєрадо). Е, робота не втече!

Мартин. Але пан радник буде гніватися, коли чоботи не будуть готові! (Щє).

Криштоф (сідає до варстату). Та нехай собі гнівається! Хіба мені це що шкодить? Я тут не відповідаю, а майстер: коли він варстату не пильнує, то його страта, не моя.

Мартин. Ну, пане товаришу, всеж то наша вина буде. Адже майстер платить нам, а коли ми своєї роботи не пильнуємо, то яким же чолом будемо брати заплату.

Криштоф (кидає шило). Заплату? Ха, ха, ха! Ти це називаєш заплатою! П'ять ринських¹⁾ на тиждень—це в тебе заплата! (До хлопця). Ти тумане! Не бачиш цього? (Показує шило, що впало насеред покою).

Хлопець (видивився на його). Бачу.

Криштоф. І не знаєш, що це значить?

Хлопець. Що, прошу пана?

Криштоф (б'є його кулаком в каря). Ось що, дурню! Подай! (Хлопець зігнувшись від удару, схапується і подає йому шило). Фі, брате Мартине. Це не заплата і не життя, яке ми тут маємо. Це прокляте, нужденне вегетування²⁾.

Мартин. Живемо. Інші й того не заробляють і мусять жити.

Криштоф. Ти філістер, от що я тобі скажу. Зовсім так, як той хробак, що заліз у хрін, а про моркву й не чував. І ще й до вдячності якоїсь почувається. Тьфу! А я, брате, інакше думаю. Я думаю, що чим швидче пропаде отце нужденне, дрібне ремесло, чим швидче його з'їдять великі фабрики, тим ліпше буде і для нас.

Мартин (роблячи). Хто знає. Може бути. Та поки що, ремесло ще є і дає нам кавалок хліба,—значить, мусимо його пильнувати.

Криштоф. Так і є! Філістер, заскорузлий, тіснозорий, тай годі. Як би всі так думали, то світ би і за

¹⁾ Ринський—приблизно карбованець.

²⁾ Вегетування—животіння.

сто літ не поступив наперед. Ми соціалдемократи думаємо инакше. Що має гинути, хай гине зараз! Значить, що хто може, хай до цієї ціли допомагає. Робимо трудності дрібному ремеслу, компромітуємо його, дискредитуємо!

М а р т и н. Наганяймо публіку до Медлінга—чи так?

К р и ш т о ф. А хоч би й до Медлінга—все ж таки поступ, фабрика.

М а р т и н. Так, тільки для нас із цього поступу стільки користи, як із торішнього снігу. Що мали би заробити ми, те піде в кишеню віденського фабриканта.

К р и ш т о ф. Не бійся, коли дрібне ремесло в Галичині буде зведене до руїни, то фабрики повстануть самі собою, з конечности. Ти чув про Англічанина?

М а р т и н. Про якого?

К р и ш т о ф. Аджеж тут у Львові якийсь англійський капіталіст закладає фабрику обуви. Дуже велику. П'ять складів у самім Львові. Інші склади по всіх більших містах. О, брате, це буде для наших майстерків смертельний удар!

М а р т и н. Та я чув щось про це, але якось не вірив.

К р и ш т о ф. Не вірив! Аджеж ось тут зараз напроти нас один склад буде! А наш майстер!.. Хіба ти не бачиш, який він від кількох день ходить?

М а р т и н. Адже правда! Роботу занедбав, раз-у-раз бігає по місті, то до цеху, то по склепах, то по редакціях, мов би його шершені гонили. До йоти¹⁾ те саме повторяється, що було при заснуванні складу Медлінга.

К р и ш т о ф. Го, го, тепер їм не Медлінг буде! Англічанин їм по просту ніж до горла прикладає! І з'їсть їх? І коби як найшвидче!

М а р т и н. Ну, Криштофе, цього не говори! Аджеж перша річ—нам урветься заробіток, Англічанин у своїй фабриці певно нас усіх не помістить.

¹⁾ Цілком.

Криштоф (таємничо). Кого помістить, а кого й ні. Розумний і поступовий робітник ніколи не згине. А впрочім що мені до того, що з нами буде? Мене тішить загальний поступ! Упадають останки середньвіччя, дрібна продукція пережила свій вік—капітал концентрується, продукція концентрується по фабриках, організується і росте—пролетаріят також організується, набирає свідомости, здобуває силу, а сила в руках пролетаріяту, це початок нового ладу, нової епохи, початок загального людського щастя на землі.

Мартин. А щоби прискорити те щастя, треба за балаканням лишити сьогодні пана радника без чобіт.

Похвляється над роботою. Криштоф іронично глядить на його, потім приймається також за роботу.

ІВА ДРУГА

Ті самі і **Агафія** (з запечатаним листом у руці—вона держить лист обережно крізь фартушок).

Агафія. Добрий день вам, панове! Добрий день!

Криштоф. Доброго здоровля, пані майстрова! Як ваше здоровля?

Агафія. Спасибі вам, пане! От як то у старої баби: коли не одно, то друге, а все щось болить. (Підходить до Мартява). Пане Мартине!

Мартин (обертається до неї). Прошу!

Агафія. Та я до вас. Бачите, мого старого нема дома, а тут власне листа принесли. Здається, що то від нього, від мого Івасика... Серцем чую... Дуже рада би знати, що він пише. Та що, знаєте, не вмію читати! Не вчили за молодих літ, а тепер уже не до того.

Мартин (бере лист і оглядає). Ого! Адрес його рукою писаний, але по німецьки! Стампіля віденська! Аце що? Я й не чув, що він уже не в Лондоні. (Роспечатує лист).

Агафія. І я не чула. Ну, та читайте, читайте, що він там пише.

Мартин (читає). „Дорога мамо! Не гнівайтесь, що я так довго не писав вам. Та не одержавши від вас

ані слова відповіді на мій лист, в котрім я завідомлював вас про своє одружіння“...

Агафія. Що?! Про одружіння? Господи, він писав мені про своє одружіння, а я й листа не дістала. Щож це таке?

Криштоф. Може лист де на поchtі пропав?

Агафія. Досі ніякий його лист не пропадав, аж цей мав би пропасти? Ні, то не може бути. Чи тільки мій старий не заховав його де від мене? Ой господи! (Плаче). Дитиночка моя! Одружився, ждав певно на благословенство від родичів—і нічого не одержав!

Мартин. Та годі бо пані майстрова! Не плачте! Може бути, що лист на правду на поchtі пропав. Щож на те порадите? Ось слухайте далі, що він пише. (Читає) „— повідомлював вас про своє одружіння, я думав, що ви розгнівались на мене і для того боявся докучати вам своїм писанням“.

Агафія. А що?—Бачите? Думав, що розгнівалися! Та воно й правда, старий мій і досі гнівається на його, не може йому дарувати того, що кинув університет.

Криштоф. А для чогож він покинув університет?

Агафія (втирає сльози). Ой пане, ви ще не давно тут у нас, то й не знаєте, скільки в нас через те гризоти було. А от пан Мартин міг би вам розповісти,— він Івасів шкільний товариш і в нас від хлопця працює. Ну, та читайте далі, пане Мартине, читайте!

Мартин (читає). „Та тепер випало так, що я мусів покидати Лондон і їхати сюди, до Відня, де забавлю кілька день, а потім поспішу до вас, дорога моя мамочко, щоби по кількох літах уцілувати ваші руки“.

Агафія (плеще в долоні). Ой, господи! Сюди приїде, до нас! Ну, от радість. От утіха! А не знати, на довго чи на коротко? Не пише там про це?

Мартин (читає). „Мушу вам при тім сказати, що часи моєї науки і мандрівки вже скінчилися і що я приїжджаю до Львова на постійний побут“.

Агафія. Слава тобі, господи! Ну, все таки я ще діждалася і в бога допросилася, щоби не дав мені вмерти без мого сина.

Мартин (читає). „Жінка моя дуже бажає вас побачити і вже тепер, хоч знає вас тільки з моїх оповідань, любить вас щиро. Більше вам не пишу, бо й так швидко побачимось. Цілую вас і поздоровляю тата. Ваш Іван“.

Агафія. Так ось як! з жінкою їде. Щож, хай їх бог благословить! Коби тільки добра була і його любила. Ну, та вже би хіба сліпа і глуха і без серця була, щоби могла не полюбити мого Івасика. Лиш то не знати—хто вона? Не пише нічого про це. Ану ж то яка Англічанка або Французка, що й слова людського не зрозуміє. От тобі й щастя! Молила бога, щоби дав діждати невістки, а тепер і сама не знаю, чи зумію з нею й забалакати.

Криштоф. На яких же то науках, пані майстрова, був ваш син за границею?

Агафія. Та на яких науках? Чи я знаю, на яких! Таже власне із за науки вся біда вийшла. Він у школах дуже красно вчився—пан Мартин може вам сказати. Вже на університет ходив щось три чи чотири роки.—Я хотіла, щоби йшов на священника—не хотів. Батько каже: „Йди на право, адвокатом будеш“ І того не схотів. Записався на натуральні науки, на якусь фізику, та хемію. Батько гнівався, фукав, ну але нарешті не боронив,—каже: хай буде професором. А тут нараз наш Івась приходить тай каже: „Тату, досить того дармоїдства, я хочу вчитися шевства, хочу бути шевцем“.

Криштоф. От іше дурень! Найшов церков богу молитися! Даруйте пані, що я так виразився про вашого сина, але я справді не можу зрозуміти, як може хтось любити те наше огидливе ремесло.

Агафія. Ой пане! Мені аж згадувати страшно, що тоді в нас діялося. Скільки я тоді наплакалася—бог один знає. Батько як почув такі слова, як кинувся

на його, то колиб я не була затримала його, був би здається, вбив Івася. „Що, ти хочеш на мою мізерію зійти? То я за пліт викинув усе те, що дав на твоє навчання?“—Та що й говорити! Всего було. Зразу старий кричав, сварив, далі зачав ласкавіше говорити, навіть просити: „Сину, не роби мені того, то буде встид для мене!“ Ні, тай ні. Так якби хто клин забив хлопцеві в голову. „Хочу бути шевцем, та таким, яким в теперішніх часах швець повинен бути!“ Тоді старий, знаєте, який він є,—розлютився страшенно. „Ну,—каже.—коли мене не слухаєш, то я й знати тебе не хочу! Іди мені геть із хати!“ А Івась спокійнісінько каже: „Розуміється, що піду. Бо хіба ж я у вас можу чогось навчитися?. Це ще дужче розлютило старого і він знов кинувся на Івася. (Втирає очі хусткою). Мусів бідненький утікати з хати. Вже я потім лиш потайно з ним видалася, крадькома дала йому грошей на дорогу.

Криштоф. Куди ж він поїхав.

Агафія. Зразу був з рік у Відні, потім подався до Парижу, а відси, перед трьома роками, виїхав до Лондону. Добре йому там поводилося, нема що казати.

Криштоф. Ну, а шож батько, перепросився?

Агафія. Та де там! Навіть згадувати про сина не хоче, особливо при чужих людях. Мало що не проклинає його. А знаю, що старий його любить, бо нерозумно витягає з моєї шуфляди його листи і перечитує. Він думає, що я сплю, а я добре бачу, як він плаче. Та що, коли гордий такий, при людях любить показувати, що він усьому пан, що все мусить по його бути. Ой господи! (В дверях показується Чирняк, вона поспішно хапає від Мартіана лист).

ЯВА ТРЕТЯ

Ті самі, Чирняк, Завадзький.

Чирняк (у дверях, до Завадзького). Раз вам кажу, пане браце: я старого бога люблю. Не можу инакше! Волю пропасти, а від свого не відступлю.

З а в а д з ь к и й. Ха, ха, ха! Упертий Русин, упертий Русин. Добрий день, пані майстрова! Добрий день, панове!

М а р т и н. Добре здоровля!

Ч и р н я к (побачивши жінку з листом). А то що? Від кого це лист?

А г а ф і я (пробує швидко сховати лист, але руки їй трясуться і лист падає на землю, Чирняк підхоплює його).

Ч и р н я к (глянувши на адрес, строго). Жінко!

А г а ф і я (боязко). Та то від нього.

Ч и р н я к. Від нього? Від якого нього? З ким ти смієш без мого відому переписуватися?

А г а ф і я (з докором). Алеж Никифоре! Дай спокій! Цеж мій син!

Ч и р н я к. Твій син? Як ти смієш мати сина, коли я його не маю? Жінко, не доводи мене до лютости! Раз я тобі сказав, що в нас нема сина! Нема і не було ніколи. І згадувати про нього не смій! І щоб... і щоб... на, бачиш! (Рве лист на шматки і топче ногами). Бачиш, бачиш?

А г а ф і я (втираючи сльози). Господи! І це батько! Бійся бога, Никифоре! Відки в тебе така лютість на свою власну дитину?

Ч и р н я к. Мовчи, бабо! Коли ця дитина мене за батька не вважає, то вона мені не дитина. Хоче йти своїм розумом, хай же йде. Але на мої очі хай не показується! Я старого бога люблю, а бог приказав дітям шанувати батьків!

А г а ф і я. Чим же ж він не шанував тебе?

Ч и р н я к. Досить про це! Не хочу й слухати про нього більше! Тут важкіша справа. Нам, нашому цілому станові грозить нова небезпека. Несе дідько якогось Англічанина. Хоче нам тут закладати велику фабрику обуви, п'ять складів у Львові, склади по всіх більших містах Галичини. Розумієте, що це значить? А те, що ми всі відразу—небіжчики. Со святими упокой господи і Чирняка і Гутака і Завадзького і весь славетний шевський цех!

Завадзький. Кленска, кленска ¹⁾! То вже не Медлінг! Той Англічанин з мільйонами йде до нас, на певну побіду.

Криштоф. Ну, і щож панове майстри на це порадите? З'їсть вас як мух.

Чирняк (люто). З'їсть? Так думаєте?

Криштоф. Не тільки так думаю, але думаю, що це буде найліпше.

Чирняк (жвучи вус). Та-а-ак? А не можна би знати, чому?

Криштоф. А тому що все таки той Англік внесе до нашого краю капітали, внесе уліпшений спосіб продукції, внесе поступ.

Чирняк. Поступові ви, нема що казати! Тільки щож ми при вашім поступі будемо їсти?

Криштоф. Хто буде мати хліб—той буде хліб їсти, а хто не буде мати, нехай постить.

Чирняк (вибухає). Пане! Мовчіть! Від завтра не маєте в мене роботи! Забірайтесь до Англіка!

Криштоф. І піду, певно що піду, тільки не завтра. Ви не маєте права вигоняти мене й мусите мені виповісти місце на чотирнайцять день наперед.

Чирняк (мовчки відвертається від нього, до Завадзького). І то челядь! Така нині челядь! Якихсь соціялістів дідько намножив! Ну, чи бачив хто таке! І воно тішиться з того, що його ремесло, те, що його живить, тепер упадає. Ох, нема на вас дисципліни! Я би то вас...

Завадзький. Та що там, пане браце, чи то варто собі кров псувати за-для такої марниці?

Чирняк. Але я не можу витримати! Мене аж підносить! Воно мене буде вчити!.. О, я старого бога люблю. Покора супроти старших, пошанування для віку, для сивого волосся! (Дихає сильно, павза). Але що то я хотів казати? Ага, про того сучого Англі-

1) Кленска (з польського)—поразка.

чанина. І чого він хоче від нас? Відки йому до голови прийшло як раз на нас напосідатися.

Завадзький. Певно думає, що ми піддамося йому без супротивлення.

Чирняк. О, не діжде того! Хіба би мене на світі не було, щоб я допустив до цього!

Мартин. Як то, пан майстер хочуть з ним боротися?

Чирняк. Пане! Мовчіть, прошу вас! Ніхто вашої думки не питає! Не сміє нам тут Англічанин влязати. Вже рада мійська внесла меморіал до міністерства проти уділення йому концесії, а завтра ми вносимо другий про нужду шевського стану.

Завадзький. А про анкету не забувайте, пане браце!

Чирняк. Ах господи! Жінко! Тай справді, я зовсім забув, за чим прибіг до дому. Жінко, на тобі гроші (дає їй гроші), бігай, посилає слуг, а живо!

Агафія. Куди? За чим?

Чирняк. Ти не чуєш? Анкета! За хвилю, майже що не видно, анкета буде в нас!

Агафія. Хтож то такий? Якась пані? В гостину до нас?

Чирняк. Не пані, жінко, не пані, а анкета. Буде пан цехмістер, і пан заприсяглий знавець Клеофас Цимбальський і пан від газет, знаєш, той у золотих окулярах.

Агафія. Той, що тягався з тобою тоді, як ви воювали против Медлінга.

Чирняк. Той сам, той сам!

Агафія. А вже тобі віддав тих десять ринських, що тоді позичив?

Чирняк. Жінко! Мені не смій в такий спосіб говорити. Тут діло загальне, не моє особисте. Тут цілому шевському станові грозить руїна!

Агафія. Але тебе першого зруйнують ті пани!

Чирняк. Не смій говорити цього! Ті пани призначені магістратом вислідити стан шевського ремесла в цілім

Львові і виробити про те книжку. А пан редактор до того єдиний чоловік.

Агафія. Та хіба він розуміється на шевстві?

Завадзький. Ні, пані кумо. На шевстві розуміємося ми три: я, кум Чирняк і пан цехмістер. Ми ж також у тій анкеті.

Чирняк. І до мене першого має прийти та анкета. Вже я їм покажу, як стоїть діло! Ну, йди ж, іди і прилагодь нам яку закуску. І не забудь про бутельку коньяку,—знаєш, пан Шпіцкопф без нього не може обійтися. (Агафія сумно хитаючи головою відходить).

ЯВА ЧЕТВЕРТА

Ті самі без Агафії.

Завадзький. А то не добре, пане куме, що ви так образили куму.

Чирняк. Я? Образив її? Чим я міг образити її?

Завадзький. Трохи за гостро ви накинулись на неї за той лист.

Чирняк. А щож я? Мав похвалити її за те, що потай мене, без моєї волі переписується з тим... з тим...

Завадзький. Але цеж ваш син! І ще який син! Здібний чоловік, смілий, дотепний, такий що кожний батько міг би гордитися ним.

Чирняк (півголосом). Сказати вам правду—і я його любив і ще люблю, і дуже за ним жалую. Та щож, як такий непослушний. Ну, скажіть самі, чоловік тратився, руйнувався, щоби давати його до шкіл, а коли вже близько кінця, вже на правах, а тут на тобі! Стріляє щось хлопчиськові до голови: хочу бути шевцем.

Завадзький. І щож в тім злого? Я би тішився.

Чирняк (строго). Я ні! Чи на те я руйнувався, щоби мій син не зазнав ліпшої долі, не бачив ширшого світу, ніж я?

Мартин. Ні, пане майстер—перепрошую, що вмішаюся в вашу розмову,—ви не зовсім справедливо

поступили з сином. Він же ж власне хотів бути шевцем з ширшим поглядом, хотів бачити світ...

Чирняк. Е, що там говорити про це! Пропало. Я його вирікся, він собі пішов у світ і нехай робить, що хоче. (До Мартина скоро). Ви читали його лист?

Мартин. Читав.

Чирняк. Щож він? Що пише?

Мартин. Нічого. Добре йому ведеться. Швидко надіється бути тут і побачитися з вами.

Чирняк. Зі мною? Хай мені не важиться! За двері випрошу! Жаль мені його, але для заховання батьківської поваги за двері його випрошу. Вже тут я не уступлю. Старого бога люблю і таким умру.

ЯВА П'ЯТА

Ті самі, Гутак, Цимбальський, Шпіцкопф.

Гутак. Добрий день вам!

Чирняк (спішить против них). А вітайте, вітайте. Гості до нас! Пане цехмістер, просимо! Пане редактор, прошу, прошу.

Шпіцкопф (подає два пальці). Моє почтеніє.

Чирняк. Прошу, пан Цимбальський, розгостіться! Цимбальський (невеличкий, лисий, з довгою бородою, в окулярах, говорить звільна). Дякую, дякую. В мене часу не багато, треба поспішати. (Вішає капелюх, скидає калоші і пальто).

Чирняк. Ну, що там! Куди вам поспішати! Вже коли вас тут маємо, то вас так швидко не пустимо. Мусите придивитися основно нашому життю.

Цимбальський. Розуміється, це наша задача. Тут уже певно треба своє зробити. Тільки без страти часу.

Шпіцкопф. Щож, здається, ми всі тут зібрані, анкета в комплекті.

Гутак. Так, так, як той казав, комплекта в анкеті.

Шпіцкопф. Ми власне, ідучи до вас, шановний пане Чирняк, говорили про те, що йдучи до вас треба

таки добре побродити по болоті. Я й не думав, щоб у Львові можна було де здибать таке болото.

Чирняк. То не з добра, пане редактор, не з добра. Колись не такі часи були, я мав робітню на Сикстуській, близько ринку, п'ять челядників держав і двох хлопців, тай то замовлення плили як вода на лотоки. А тепер—(махає рукою)—сами бачите!

Шпіцкопф. Позвольте, позвольте, і давно це було?

Чирняк. Хіба не знаєте? Ще нема цілих десять літ.

Шпіцкопф (нотує). Ваша правда! То важний факт. „Напротязі останніх десяти літ великий упадок ремесла“. О так! Це сумно.

Цимбалсьський. А позвольте вас спитатися, багато тепер смоли спотребовуєте на рік?

Чирняк. Смоли? Ну, смола, то ще не рубрика.

Цимбалсьський. Ну, але все таки.

Чирняк. Та шо, може за десять центів,¹⁾ може за п'ятнадцять.

Цимбалсьський. А бачите! А давніше певно більше спотребовували.

Чирняк. Розуміється, більше робилося, то більше смоли йшло.

Цимбалсьський (підносить окуляри і з триумфом озирється довкола). А бачите, панове! Я не без ціли про це питаю. Маючи докладну евіденцію²⁾ продукції смоли в нашім краю, можемо мати дуже докладну міру розвитку шевства. В нас у статистичнім бюрі вже від давна в тім напрямі ведуться досліди.

Шпіцкопф. Ну, і до чого довели?

Цимбалсьський. Ми уложили докладний квестіонар³⁾ і розіслали його до рад повітових, але досі ще не маємо відповідей.

Шпіцкопф. Ну, певно. Хібаж ради повітові смолу гонять?

¹⁾ Цент—копійка.

²⁾ Евіденція—відомість.

³⁾ Квестіонар—анкета.

Цимбальський (строго). Пане редактор! Це питання виглядає на іронію, але я відповім на нього поважно. Ради повітові смоли не гонять, але від того є, щоби знали все, що діється в повіті. Можуть наші статисти питати їх про п'янство, про лихву, про еміграцію, про вивіз яєць, про стан засівів і про політичну благонадійність людности, то можемо і ми спитати їх про стан продукції смоли. Чи так, чи ні?

Шпіцкопф. Але ж розуміється, що так! Розуміється! (Обертається до челядників). Панове, давно тут працюєте?

Криштоф. Від восьмої рано.

Шпіцкопф. Я не про те питаюся, але як довгий час.

Криштоф. До сьомої вечера.

Шпіцкопф. Не те, пане, але чи давно як вступили до роботи в пана Чирняка?

Криштоф. А на що пану це знати?

Шпіцкопф. Як то на що? Ми є анкета магістрацька, мусимо все знати.

Криштоф. Тут є пан майстер, він має записано, коли я сюди вступив, а я не пам'ятаю.

Шпіцкопф. Значить, давненько таки. Видно, патріархальні відносини між майстром і челядником. (Нотує).

Криштоф. Еге, вступив перед місяцем, а нині майстер мені виповіли місце.

Шпіцкопф. Так? А чомуж це?

Криштоф. Спитайте пана майстра, я не знаю.

Цимбальський (до Мартина). А будьте ласкаві сказати мені, яким штихом шиєте?

Мартин. Як то яким? Звичайним шевським (шне).

Цимбальський. Подвійним, правда?

Мартин. Хай вам буде й подвійним.

Цимбальський. А гудз¹⁾ у дратві в'яжете?

Мартин. Ні.

Цимбальський. То зле. А якого часу потребуєте на один штих.

¹⁾ Гудз—вузол.

Мартин. Або я знаю? Не слідив за тим.

Цимбальський. То зле. Не акуратний з вас робітник. Бо припустім, що на один штих іде мінута часу, а ви беручи нову дратву не зав'яжете гудза і дратва вам висмикнеться, то ви стратите отцю мінуту часу. Правда? А скільки разів на день ви затягуєте нову дратву?

Мартин. Не знаю, не числив.

Цимбальський. І того не знаєте? Це дуже зле. Бо коли ви на день затягнете, наприклад, сто дратвів, то стратите сто мінут або мало не дві години часу. А то значить на протязі року трийцять тисяч мінут або п'ятьсот годин або п'ятьдесят робучих днів страчених. Чи вам не совісно?

Мартин. Ні, пане, бо я ані одного штиха не страчу-

Цимбальський. Та-а-ак? А чогож це примудрий Соломон—знаєте, як про нього повідають? Скликав він усіх кравців і шевців із цілого царства, що має їм щось дуже важного сказати. Зійшлися всі, а він і каже їм: „Пам'ятайте, що коли хто шиє, то вперед зроби гудз, а то перший штих дармо пропаде“.

Мартин. Це, пане, як бачу, перша анкета в шевській справі була, а нині маємо другу таку саму.

Цимбальський. Пане, чи ви хочете сміятися з анкети?

Мартин. Борони господи. Хіба можна кого на сміх рівняти з премудрим Соломоном?

Цимбальський. Ну, глядіть же мені! (Відходить від нього).

Чирняк. Ну, панове, анкета анкетною, але я думаю, що по-перед усього слід би дещо перекусити. Робота не втече.

Шпіцкопф. Це ви, пане майстер, дуже мудро сказали.

Агафія (за сценою). Ще ні! За хвилечку буде.

Чирняк. От тобі й на! Даруйте, панове, за хвилечку! Може хоче де-хто з панів ще де про що спитати?

Шпіцкопф Скажіть же нам, пане майстер, як це сталося, що ваше чесне ремесло так упадає?

Чирняк. Всему винно зісуття! Деморалізація! Нові моди раз у раз. А вже отой проклятий Медлінг зовсім нас підрізав.

Шпіцкопф (облизується). Ага, Медлінг! Пам'ятаю. Ви тоді, пане майстер, здається, цехмістром були.

Чирняк. Так, так! І потрудився чимало, борючися з тим заволокою. Та що з того! Не допомгло!

Завадзький. Ой, усі ми тяжко його відчули. Ще перед ним був тут инший склад обуви віденської, потім прийшов склад праський, а тепер нам тут англічанин живий лізе, тай ще з фабрикою! Пропадемо!

Гутак. О, певнісінько, як той казав, пропадемо!

Цимбальський. Як думаєте, панове, скільки би так мусів продукувати той англік і по якій ціні, щоби вас усіх плазом положити?

Чирняк. А нехай його грім божий перше плазом положить! Вже як він тільки заложить свою фабрику і заведе свої склади, то нам буде досить.

Гутак. Для самої новості, як той казав, увесь народ повалить до нього.

Чирняк. А челядь! Думаєте, що один із них усидиться в нас? Усі підуть до нього. От і мій пан Криштоф збирається.

Криштоф. Бо мушу, коли пан майстер мені вповідає місце.

Чирняк. Чекайте, захопите ви ще в того Англічанина шилом патоки. Будете згадувати майстра Чирняка, та пізно буде!

Шпіцкопф. Ну, а як думаєте, панове, що потрібне було би для піднесення вашого ремесла?

Чирняк. Ну, та вже анкета...

Гутак. Як той казав, панове там по газетах читаєте, то вам краще, що до чого.

Шпіцкопф. Ну, ні, тут ваш голос перший, ми можемо тільки поперти справедливі жадання краєвого промислу.

Чирняк. Та, коли так, то я би думав поперед усього, що треба всім отим фабрикам заказати раз на завсігди вступ до нашого краю.

Шпіцкопф (вотує). То одно: заказати вступ. Дуже добре. Тільки клопіт, що конституція дозволяє...

Чирняк. Отож то! Я вже це чув і за часів Медлінга. Так на якого ж біса анкета, коли є конституція? Змініть до чортової мами конституцію! Що нам по конституції, як маємо з голоду погинути!

Шпіцкопф. Правда ваша, правда ваша! Отже другий пункт. Змінити конституцію. (Пише). Чи цілком, чи лиш кавалок?

Чирняк. Лиш те змінити, що для нас шкідливе.

Шпіцкопф. Дуже добре! Зараз видно, що маєш діло з чоловіком інтелігентним і справедливим. (Нотує) Ну, а що далі?

Чирняк. Та? Що далі? Як би так по мойому, то я би ще отцих проклятих соціялістів скасував. Мара знає, що за народ розплодився. Ніби то вважається ремесники, робітники, а на ділі так і дигає на те, щоби своє власне ремесло підкопати, нам майстрам не дати дихнути.

Шпіцкопф. Правда ваша! Правда ваша! Скасувати їх зовсім. (Нотує). Ну, а що ще більше?

Чирняк. Більше? (Обертається до Завадзького). Що то там ще в нас, пане браце, за жадання? Аджеж чи переписували петицію...

Завадзький. Саме найголовніше, щоби заряд військовий нам, дрібним майстрам, віддавав достави обуви для армії. Це би нас одно могло підратувати.

Шпіцкопф. Алеж здається, панове вже мали ті достави?

Завадзький. Е, що то за достави! Кілька сот пар чобіт! Не було коло чого й заходитися.

Шпіцкопф. А все таки ви їх взяли.

Завадзький. Звісно, що взяли, бо шож було робить?

Шпіцкопф. І достарчили на час?

Завадзький. Та ніби... достарчили, правда, не всі. І роботою не всі догодили, багатьом повідкидувано. Одним словом, капарство вийшло. Чуємо, що вже не хочуть нам давати.

Шпіцкопф. Але як же то так вийшло? Панове домагались тої доставки, а потім і не доставили на час і ще й робота не добра вийшла.

Чирняк. То, пане редактор, все інтрига, чорна інтрига. Дали нам мало, знеохотили людей. Кому там хотілося коло дурниці заходитися! Потім при відбиранню огляд такий строгий був...

Шпіцкопф. Значить, домагаєтеся, щоби від тепер давали вам роботи більше—так?

Чирняк, Гутак і Завадзький. Так, так!

Шпіцкопф. І щоби при відбиранню не так строго оглядали.

Чирняк. Розуміється!

Шпіцкопф. Дуже розумно! Дуже розумно. (Нотує).

Агафія (за сценою). Никифоре, проси панів до снідання!

Чирняк. Прошу, панове! Не погордуйте! Чим хата багата!

Шпіцкопф. О! Отце ще розумніше! Дуже розумно, дуже! (Іде до сусіднього покою, за ним Цимбальський, Гутак, Завадзький.)

ЯВА ШОСТА

Чирняк, Мартин, Криштоф.

Мартин (полушепотом). Пане майстер! Пане майстер!

Чирняк (вертається від дверей). А що там?

Мартин. То це (моргає) ваша анкета?

Чирняк. Ну, або що?

Мартин. Тьфу!

Чирняк. Як то?—як то?

Мартин. Один із тих панів скінчений осел, а другий очевидно кпить із вас!

Чирняк. Що?

Мартин. Хібаж ви цього не бачите?

Чирняк. Пане Мартине, прошу вас, робіть свою роботу, а свої уваги лишіть для себе. Що я бачу, це бачу, а що роблю, то знаю і свій розум маю. (Іде до дверей).

ЯВА СЕМА

Ті самі і Завадзький.

Завадзький (до Чирняка). А, ось ви тут! (Бере його на бік). Слухайте, пане браце, по якого чорта нам до анкети того Цимбальського? Таж то скінчений осел.

Чирняк. Говоріть своє! Осел, але впливовий чоловік. Знаєте, він начальник статистичного бюро, а його жінка має сестру за паном совітником від намістництва. А що він дурень, то це тим ліпше! Можна вмовити в нього те, чого нам потрібно, а вже як він попре, то можна мати надію.

Завадзький (б'є себе пальцем в чоло.) Ага!

ЯВА ВОСЬМА

Ті самі і Гутак.

Гутак. Ну, пане господарю! Де ви? Тут, як то кажуть, до горлової справи доходить, а вас нема.

Чирняк. О, перепрошую дуже! Йду вже, йду! (Біжить до бічного покою.)

Завадзький (до Гутака). Знаєте, пане цехмістру, мені здається, що той газетяр так таки кпить собі з нас усіх.

Гутак. Ну, я би цього не казав. Звісно, як той казав, газетярська жилка і язик гострий та верткий, але все таки чоловік розумний. Голова, як той казав.

Завадзький. Але може би було ліпше де анкети запросити якогось правдивого католика?

Гутак. Як то, а хіба цей що?

Завадзький. Ну, я до таких свіжо хрещених католиків якось не маю набоженства.

ЯВА ДЕВ'ЯТА

Ті самі і Шпіцкопф (у дверях з ковбасою в зубах і булкою в руці).

Шпіцкопф. Алеж панове, прошу!

Завадзький. Йдемо, йдемо! (Йде до бокового покою).

Шпіцкопф (пропустивши його, виходить до Гутака). Пане цехмістру, ви чоловік чесний і правди не сховаєте. Скажіть мені, але так під хайрем, через що властиво банкрутує пан Чирняк?

Гутак. Ну, банкрутувати він так дуже не банкрутує.

Шпіцкопф. Те, те, те! Я й сам бачу! Як нас приймає! Коньяк знаменитий, шинка чудова, ковбаса— моє почтеніє, значить, дихає ще чоловік!

Гутак. Та дихає, дихає. А зменшує робітню, проста річ. Постарівся, сприкрилося робити, рад би, як той каже, трохи на політичнім конику погарцювати. Балакати багато любить, на ратуші мови говорить... Де вже йому до шила та до дратви!

Шпіцкопф. То, то й є. То то й є! Росполітикування, ось що губить наше чесне старе ремесло! Не хочуть робити, а потім кричать: Медлінг нас убив! Англічанин нас дорізує!

Гутак. Ну, пане, тут Медлінг і Англічанин зовсім окремо. Вони й таких уб'ють, що день і ніч гарують.

Шпіцкопф. Може бути, не перечу! Я тільки до того річ веду, що коли прийде поміч, то в першій лінії повинні її мати власне ті, що гарують, а не ті, що політикують, а роботу занедбують.

Гутак. Так, так! Це зовсім справедливо!

Шпіцкопф. Ну, але скажіть же мені, з чого властиво жиє пан Чирняк, коли отак занедбується?

Гутак (таємничо). Не знаю. Мусить мати з давніших часів дещо зложене. А крім того має сина за границею. Кажуть, що десь багато оженився. То може той йому дещо присилає.

Шпіцкопф. Та—а—ак? Ага!

ЯВА ДЕСЯТА

Ті самі і Цимбальський.

Цимбальський. О, а панове тут конспірують! А там за вами пошукують! Пане цехмістру, ви хіба не ласкаві? Прошу! (Гутак відходить до бокового покою).

Шпіцкопф (веде Цимбальського на бік). Пане Цимбальський! Важна справа!

Цимбальський. Ну, що?

Шпіцкопф. Довідуся власне, що старий Чирняк має гроші.

Цимбальський. А мені що до того?

Шпіцкопф. Як то що? А ви їх маєте?

Цимбальський. Я? Звісно, скільки мені треба, стільки маю.

Шпіцкопф. То ви щасливий чоловік. Я ніколи стільки не маю. І для того думаю, чи не можна би старого трохи натягнути.

Цимбальський (б'є себе долонею в чоло). Ага! Ось ви куди гнете! Ну, це думка не погана. Але як же?

Шпіцкопф. Знаєте, він дуже вірить в ваші впливи і протекцію. Ану пропозицію йому свою поміч, але зажадайте за те невеличкого задатку.

Цимбальський. А скільки так?

Шпіцкопф. Ну, що буде можна в торгувати. Сто ринських найменше—поділимося.

Цимбальський. Пане, ви геніяльна голова!

Шпіцкопф. Ось він іде! Лишаю вас самих! Куйте залізо поки гаряче!

ЯВА ОДИНАДЦЯТА

Ті самі і Чирняк.

Чирняк (у дверях). Але ж панове! Прошу ближче, Снідання коротеньке, зараз кінчимо.

Шпіцкопф. О, я зараз. Перепрошую, що на хвилечку вийшов! (Йде до бокової кімнати).

Цимбальський. Пане майстер! Прошу на слово.

Чирняк. Прошу, чим можу служити?

Цимбальський (таємничо). Зле стоїть справа!

Чирняк. Як то?

Цимбальський. Дуже нещаслива була думка, що ми прибрали до анкети отцього хрещеного жида!¹⁾

Чирняк. Або що?

Цимбальський (таємничо). Підозріваю, що він підкуплений Англічанином і буде в своїй газеті рити проти нас.

Чирняк. Господи! То було би справді нещастя! Але почім же так міркуєте? Чи говорив що?

Цимбальський. Розуміється! Зовсім недвозначно висловився.

Чирняк. То дуже лихо! Він може все зіпсувати.

Цимбальський. Мусите здобутися на якусь жертву, щоби заткати йому рот.

Чирняк. Певне! Певне! Ой господи, от тобі й порятівники! Спасибі вам, пане Цимбальський, що остерегли! Я зараз потихонько поговорю про це з нашим цехмістром.

Цимбальський (переляканий хапає його за полу). Що, що?

Чирняк. Ну, цеж не моя особиста справа, а загалу, всіх шевців у Львові. То нехай вони й радять. (Відходить поспішно до бокової кімнати).

Цимбальський (б'є себе об полу рукою). На маєш! От я й наробив!

¹⁾ Слово „жид“ в Галичині вживається не в формі лайки.

ЯВА ДВАПАДЦЯТА

Ті самі, Завадзький, Шпіцкопф, потім Гутак і Чирняк; ті два шепчуться близько вуліси, інші виходять наперед.

Шпіцкопф. Чудесно! Чудесно! Снідання справді староміщанське! (До Чирняка). Пане майстер Чирняк, ще раз спасибі вам! Будьте певні, що скільки моєї сили...

Чирняк (виступає наперед). Пане, редактор, не кінчіть цих слів, бо збрешете без потреби.

Шпіцкопф. Що?

Чирняк. Я, пане, старого бога люблю! Я чоловік прямий і одвертий. Скажіть, скільки вам дав Англічанин, щоби ви попирали його справу?

Шпіцкопф. Що? Англічанин мені? Пане, ви мене ображуєте. Уважаєте мене за продажню людину.

Чирняк. І надіюсь, що маю рацію. Чи ви думаєте, що я сліпий і не бачу, як ви тут заховуетесь? Нас усіх на кпини берете, а тайно проти нас інтригуєте. (Цимбальський підчас тих слів незаметно висувається з кімнати і щезає).

Шпіцкопф. Пане, це образа! Ви відповісте мені за це!

Чирняк. Чому ні? Зараз відповім. Ось пан Цимбальський тут. Де він є? А—вийшов? Ну, нічого, він живий! Ми його знайдемо. Він перед хвилиною сказав мені, що ви дали йому до пізнання.

Шпіцкопф. Дурень він і ви за ним. Нічого я йому не давав до пізнання і ви на підставі слів цього дурня не смієте мене образати! Адіє! (Відходить).

Чирняк. От тобі й на! От наші порятівники! Ну, панове браття, що ви на це скажете?

Завадзький. Я вам давно, говорив, пане браце, що шкода вашого труду так дуже добиватися цієї анкети.

Гутак. Інтелігенти, як той казав, усе однакі: з'їсти, випити і ще в додатку окпити бідного ремісника.

ЯВА ТРИНАДЦЯТА

Ті самі без Цимбальського і Шпіцкопфа, і два послугачі, що вносять велику таблицю, вивіску, полакеровану на червоно, на ній великими зеленими буквами напис: Склад обуви—John Cheep-peak & William Hopkins. Вони несуть цю вивіску аж на серед кімнати, потім стають, обертають вивіску написом до публіки, знімають шапки і здивовано оглядаються. В бокових дверях показується Агафія, що зацікавлена по хвилі також виходить на сцену і оглядає вивіску.

Перший послугач. Доброго здоровля!

Чирняк. Добрий день! А це що значить?

Другий послугач (до першого). Та тут шевський склад, а якже.

Перший послугач. Чи ми тут добре зайшли, прошу пана, з от цією вивіскою? Нас маляр вислав, сказав занести на отцю вулицю, до англійського складу.

Чирняк (розлючений). Ах ви тумани! То тут вам англійський склад? Не бачите, що тут християнські люде? Ідїть геть, бо вас і вашу прокляту таблицю викину до сто громів долі сходами!

Другий послугач. Не гнівайтесь, пане майстер, ми не хотїли вас образити! Ми не навмисне!

Чирняк. Ідїть, нехай вас мої очі не бачуть! Ну, дивїться, люде добрі! Рїжуть нас і ще на кпини нам свої вивіски до покою пакують! (До послугачів, що заходяться брати вивіску в руки). Гов! Я вас так не пущу! Я догадуюся, що тут щось є! Говорїть, хто вам казав сюди йти?

Перший послугач. Та маляр.

Чирняк. Брешеш! Говори правду, бо їй богу, зараз вас із цією вивіскою на поліцію потягну. Говори, був там отой сам Англічанин у маляра?

Другий послугач. Та був якийсь пан у високім цилиндрі і в споднях у великі крати.

Чирняк. І той пан казав вам нести вивіску до мене в хату?

Другий послугач. Та так, казав.

Чирняк. Як вам казав? Якими словами?

Другий послугач. Та якими? Ховай боже, по українськи сказав: йдіть і несіть цю вівіску до робітні майстра Чирняка і просіть його, щоби прочитав, що тут написано.

Чирняк. Що тут написано? (Читає). Йогн Хеернеак і Вілліям Гопкінс! А гопкав би він, щоби сказився, проклята душа! Ну, і пощож мені було читати їх собачі назви?

Другий послугач. Я не знаю, прошу пана. А він казав, що зараз сам сюди прийде.

Усі (гуртом). Що? Сам сюди прийде!

Перший послугач. А ось він і є!

ЯВА ЧОТИРНАДЦЯТА

Ті самі й Англічанин.

Усі (гуртом). А-а—аа! Ось він!

Англічанин (в темних окулярах). Добрий день панове!

Чирняк. А то що? По нашому чисто говорить.

Англічанин. Перепрошую! Здається, мої люде помилилися і не туди занесли вівіску, де було треба. (До послугачів). Отам напротин несіть, бачите, де двері малюють! (Послугачі з вівіскою виходять).

Чирняк. Пане, не знаю вас, хто ви є, але я вас готов у тій хвилі за тими послугачами скинути долі сходами. Як ви смієте мені на злість і на збитки...

Агафія (що вдивлювалася в Англічанина, кидається до нього з криком). Мій Івасик! Мій синачку любий!

Англічанин (скидає окуляри й обіймає її). Мамочко! Пізнали мене?

Чирняк. А то що?

Мартин. Як то? Пане майстер, не бачите, що то ваш син. (Коли Іван привітався з матір'ю, підходять і подає йому руку). Здорові були, пане Іване!

І в а н. Здоров Мартине! Як ся маєш? Таточку! Ви все ще гніваєтеся? Дайте руку поцілувати! (Цілує його руку).

Ч и р н я к. Так це ти той страшний Англічанин, що прийшов нас усіх з'їсти?

І в а н. А вжеж, що я. Хібаж не читали вивіски?

Ч и р н я к. Вивіски? Хібаж там є твоє ім'я?

І в а н. А вже. Джон—то Іван, а Чергпвак, то по англійськи так пишеться, а читається Чирняк.

Ч и р н я к. Ну, люде добрі! І має бути добре на світі з такими людьми, коли сама їх мова злодійська. Напише тобі: шахрай, а ти йому читай: чесний. А той другий—Гопкало, чи який чорт, це що за один?

І в а н. Вілліам Гопкінс—мій спільник і тесть, одна з найліпших фірм в Англії.

А г а ф і я. Твій тесть! То ти з англічанкою оженився? Як вона зветься?

І в а н. Дженні, мамочко, Дженні Гопкінс.

А г а ф і я. Ой, моє лишенько! Скільки літ господа просила, щоби дав мені дождатися невістки, а тепер на тобі! Невістка є, та що, коли я слова до неї не проговорю.

І в а н. Ні, мамочко, не бійтеся цього! Моя Дженні вже по трохи підучилася нашої мови, а при вас то певно швидче піде.

А г а ф і я (плече в долоні). О золота дитино! Дай тобі боже всякого щастя! Говорить по нашому! Ну, коли так, то видно, що тебе любить!

І в а н. А вже ж любить, мамочко. І вас любить, хоч досі не бачила. (Обертається до присутніх). А, панове браття, здорові! Пан Гутак, пан Завадзький,—пізнаю всіх. Ну, як же вам поводиться?

Г у т а к. От, як той казав, як тому горохові при дорозі.

З а в а д з ь к и й. Дуже нас сполошила відомість про ваш приїзд, пане Іване. Значить, ви тепер мільйонер і хочете тут велику фабрику закладати?

І в а н. То так, панове. Мені самому до мільйонерства далеко, дещо трохи капіталу і в мене є. Але мій тесть, пан Вілліам Гопкінс хоче до спілки зі мною заложити тут велику фабрику обуви і віддати її під мою управу.

З а в а д з ь к и й. І думаєте, що оплатиться вам?

І в а н. Що маємо думати! Ми на голе думання нічого не починаємо. Ми обчислилися, поробили всякі старання.

Ч и р н я к. Які старання?

І в а н. Мій тесть власне пробуває в Відні і вчора мав у міністерстві війни підписати контракт на доставку обуви для тих сто тисяч війська, що стоять в Галичині. На протязі цього року обіцяно нам додати ще ті відділи, що стоять у Буковині і в Шлезії, а правдоподібно здобудемо ще й Боснію. А я власне вертаю з Угнова і Куликова, де поробив старання, щоби тамошнє шевство зорганізувати на спосіб мануфактури. Засадимо їх за роботу і при їх помочі здобудемо села. А міста здобудемо нашими складами, яких на разі закладаємо п'ятнадцять.

Ч и р н я к (ламає руки). Господи! Так ось на що ми надіялися! Доставка для армії вже пропала!

З а в а д з ь к и й. Ну, а коли ж ваша фабрика входить в життя?

І в а н. У нас уже все приготоване, за місяць будемо могли розпочати. Маємо машини найновішої конструкції, людей на разі спровадимо своїх, поки тутешні не підучаться.

Ч и р н я к (що досі стояв з заламаними руками, зривається і хапає Івана за груди). Ні, досить! Ані слова більше! Марш мені з хати і не смій тут більше показуватися!

І в а н. Тату!

Ч и р н я к. Я тобі не тато! Ти мій ворог, ти мій убийця, ти не маєш права звати мене татом! Забирайся. (Пхає його до дверей).

А г а ф і я (хапає його за руку). Старий, ти одурів?

Чирняк. Мовчи, стара! Чи й ти проти мене?

Агафія (стає перед ним). А ти як думав? Що я до віку буду тобі коритися і терпіти твої примхи? Мало ти досі наді мною назбиткувався? Ти не питав, що в мене серце рветься без моєї дитини. Ти топтав моє чуття ногами, а для чого? Для того, що в твоїй дурній голові не могло поміститися, як син може жити своїм, а не батьковим розумом. А бачиш, він своїм розумом таки ліпше вийшов, ніж ти своїм!

Іван. Тату, я прийшов до вас з добрим словом. Хочете прийняти в мене місце управителя одного складу?

Чирняк. Що? Я в тебе? Я краще живий у могилу ляжу.

Іван. Не маєте потреби гніватися. Я вас не силую і ніколи не забуду, що ви мій тато. Але рідня ріднею, а інтерес інтересом. Я знаю, що з отцих панів майстрів кожний з дорогою душею прийме таку пропозицію.

Чирняк. Не діждеш цього! Панове браття, не вжеж ви...

Завадзький. О, я перший готов!

Гутак (шкробається в голову). Я тільки не знаю, чи потраплю добре?

Мартин. А про мене, пане Іване, не забудьте!

Іван. О, не бійся, старий товаришу. Про тебе я буду пам'ятати. Цей другий пан, здається, також уже просився до моєї фабрики.

Криштоф. Так є.

Іван. Найдємо для вас заняття, коли не в головній фабриці, то при провінціональних складах. При них будемо звільна організувати місцеве шевство в більші мануфактури. Буде робота. Ну, тату, щож ви на це?

Чирняк. Дарма! Я старого бога люблю! Старих звичаїв держуся. Хоч усі мене відступлять, то лишуся сам і витримаю при своїм до гробу. Іди геть від мене і не признавайся, що ти мій син.

І в а н. Ну, цього мені не накажете. Ви собі можете не признаватися до мене, але я до вас усе буду признаватися. Бувайте здорові! (Подає йому руку—Чирняк відвертається). І ви, мамочко!

А г а ф і я. Що? Ти би мене лишав? Ні, синку, я тепер тебе не лишуся! Зажди хвилечку, тільки вберуся. (Виходить до бокової кімнати).

Ч и р н я к (похилив голову). Так он як! І вона мене покидає! Сам на старі літа—сам як палець! (Затулює очі руками і хлипає—нагло випростовується). Та ні! Це мені байдуже! Нехай буде що хоче, я стою при своїм! До золотого тельця на поклоненіє не піду! Все це мана, чортяча покуса! Геть мені з хати! Геть! (Іван, Гутак, Завадзький і челядники виходять, тільки хлопець лишається. Чирняк хвилю стоїть, вдивляючись у двері, потім побачивши хлопця). А ти що, не йдеш з ними?

Х л о п е ц ь. А куди ж мені йти? Адже я у вас наймався!

Ч и р н я к (цілує його в голову). Синку мій! Щож ми почнемо самі? Я старий, а ти малий! Якжеж нам боротися з отою страшною силою? (Опускає руки в задумі).

З А В І С А

КООПЕРАТИВНЕ
ВИДАВНИЦТВО „РУХ“

ПОВНЕ ВИДАННЯ ТВОРІВ

В. ВИННИЧЕНКА

ВИЙШЛИ З ДРУКУ

ТОМ I. КНИЖКА I.

Краса і сила. Заручини. Контрасти. Антрепреньор
Гаркун-Задунайський—90 к.

ТОМ I. КНИЖКА 2.

Голота. Біля машини. „Мнімий господін“—90 к.

ТОМ II.

Дим. Темна сила. Хто ворог. На пристані. „Уміркований“ та „Щирий“. Раб краси. Малорос-Європеєць
Голод. Честь. Ланцюг. „Солдатики“—90 к.

ТОМ IV.

Дрібниця. Студент. Кузь та Грицунь. Таємна пригода.
Чудний епізод. Тайна.

КООПЕРАТИВНЕ ВИДАВНИЦТВО „Р У Х“

КНИГАРНЯ Й ВИДАВНИЦТВО: Харків, вул. 1-го травня, 10.

→ ✕ ←

В И Й Ш Л И З Д Р У К У:

ТЕАТРАЛЬНА БІБЛІОТЕКА

- *1. Карпенко-Карий. По-над Дніпром. Драма на 5 дій 25 к.
- *2. М. Кропивницький. Глитай або навук. Драма на 4 дії 15 „
- *3. Карпенко-Карий. Батькова казка. Драма на 5 дій 17 „
- 4. В. Винниченко. Молода кров. Комедія на 4 дії 25 „
- *5. Карпенко-Карий. Наймишка. Драма на 5 дій 20 „
- *6. „ Чумаки. Комедія на 4 дії . 20 „
- *7. „ „ Лиха іскра. Драм. поема на 5 дій 20 „
- *8. „ „ Хазяїн. Комедія на 4 дії 25 „
- *9. І. Тогобочний. Борці за мрії. Драма на 4 дії . 20 „
- 10. В. Винниченко. Панна Мара. Комедія на 4 дії . 25 „
- 11. Я. Мамонтів. У тієї Катерини. Драм. карт. на 2 одм. 15 „
- *12. Ів. Франко. Майстер Чирчак. Комедія в одній дії 15 „
- *13. Ів. Франко. Будка ч. 27. Драма в одній дії . 15 „

*підзначені твори дозволені до вистави в редакції „Руху“.

КРАСНЕ ПИСЬМЕНСТВО

- В. Винниченко. Твори. Т. I кн. 1. 90 к.
- „ „ Т. I кн. 2. . 90 „
- „ „ Т. II. . 90 „
- „ „ Т. IV. . 90 „
- В. Гжицький. Трембітені тони (поезії) . 30 „
- Я. Мамонтів. Ave Maria. Трагедія на 5 актів 40 „

НАУКОВА ЛІТЕРАТУРА

- М. Горбань. Новий список літопису „Краткое описание Малороссии“ (нарис з української історіографії) . 20 к.

ПІДРУЧНИКИ

- М. Плевако. Хрестоматія нової української літератури Том II [XVI+528 стр.] 2 р. 75 к.

Д Р У К У Ю Т Ь С Я:

Театральна бібліотека.

- В. Винниченко. Закол.
- І. Франко. Украдене щастя.
- „ „ Учитель.
- Карпенко. Житейське море.
- „ „ Розумний і дурень.
- Мольєр. Ото ревності!
- Шекспір. Комедія помилок.

Красне Письменство.

- І. Франко. Твори. (Приблизно 28 томів).

Підручники.

- М. Плевако. Хрестом. нової українськ. літератури. Т. I.

Великий вибір літератури з усіх галузів знання, нот, листівок. Все для школи.